

4. Ріпецький М. Спогади про Угринів / М. Ріпецький. — Рим, 1968. — 53 с.
5. Чорновол І. Як галицькі священики у депутати ходили (1861–1914). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/exclusive/events_people/61440. — Дата звернення: 20.11.2018.
6. Маковей О. Твори в двох томах / О. Маковей. — К.: Дніпро, 1990. — Т. II. — С. 312–315.
7. Тарнавський М. Спогади / М. Тарнавський. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2018. — 160 с.
8. Шляхами Золотої Поділля. Регіональний збірник. — Філядельфія, ПА, 1970. — Т. II. — 281 с.
9. Рогатинська земля: збірник історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1989. — Т. I. — 998 с.
10. Бучач і Бучаччина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1972. — 944 с.
11. Мацьків Т. З-над Дністра на канадські прерії: Мій життєвий шлях / Т. Мацьків. — Едмонтон, 1963. — 208 с.
12. Голинський М. Спогади [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/Література/Михайло-Голинський/25833-2/Спогади>. — Дата звернення: 12.11.2018.
13. Дрогобицьчина — земля Івана Франка. — Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1973. — 836 с.
14. Шляхами золотого Поділля. Тернопільщина і Скалатщина. Регіональний історично-мемуарний збірник. — Філядельфія, 1983. — Т. III. — 305 с.
15. Лепкий Б. Казка мого життя / Б. Лепкий. — 2-ге вид., випр. і доп. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. — 299 с.
16. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і Діяльність. Документи і матеріали 1899–1944 : в 3 т. — Львів : Видавництво оо. Василіяні Місіонер, 1998. — Т. II, кн. I. — 571 с.

Надійшла до редакції 23.01.2019 р.

УДК 355.01/1-2+94(477)«1940»

І. І. Дрогобицький, Р. Є. Романів

**ФОРМУВАННЯ ІДЕЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЙСЬКА
ЯК СКЛАДОВОГО ЕЛЕМЕНТУ КОНЦЕПЦІЇ ОПОРУ
У СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ
ОУН(б) (1943 — ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-х рр. ХХ ст.)**

Дрогобицький Ігор Іванович, к. і. н., викладач кафедри теорії та методики навчання, e-mail: drogobutsky@ukr.net

Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
пл. А. Міцкевича, 3, м. Івано-Франківськ, 76000, Україна

Романів Роман Євгенович, майор ЗСУ, викладач кафедри військової підготовки, e-mail: 1977lem1977@gmail.com

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
вул. Є. Коновальця, 72 а, м. Івано-Франківськ, 76018, Україна

АНОТАЦІЯ

Матеріал присвячено аналізу бачення провідними представниками Організації Українських Націоналістів (бандерівців) шляхів утвердження суверенного державного організму. Концепція державотворення передбачала формування та функціонування національних збройних сил. Реалії військового часу обумовлювали поступове наростання опору окупаційним режимам. Активність збройних сил демонструвала як волю нації до утвердження свого права на власну державність, так і дієву позицію в захисті мирного населення. Керівники націоналістичного підпілля трактували опір гітлерівським та радянським окупантам як справу інтегрального характеру, яка вимагала активності всіх штарп українського народу. Подібно трактувалася ними і розбудова військових структур. Дієва співдія представників різних соціальних верств у процесі втілення означених елементів концепції державотворення засвідчувала єдність національного організму. Такий підхід став базою для розвитку ідеї про необхідність опертя на власні сили у досягненні визначальної мети, яка полягала у здобутті незалежності.

Ключові слова: націоналізм, народ, інтелігенція, рух Опору, окупаційний режим, військове будівництво, збройні сили, державний суверенітет.

И. И. Дрогобыцкий, Р. Е. Романив

**ФОРМИРОВАНИЕ ИДЕИ НАЦИОНАЛЬНЫХ
ВООРУЖЁННЫХ СИЛ КАК СОСТАВНОГО
ЭЛЕМЕНТА КОНЦЕПЦИИ СОПРОТИВЛЕНИЯ
В СТРАТЕГИИ СТАНОВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ
ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ОУН(б) (1943 — ВТОРАЯ ПОЛОВИНА
1940-х гг. XX в.)**

Дрогобыцкий Игорь Иванович, к. и. н., преподаватель кафедры теории и методики обучения, e-mail: drogobutsky@ukr.net

Ивано-Франковский областной институт последипломного педагогического образования, пл. А. Мицкевича, 3, г. Ивано-Франковск, 76000, Украина

Романив Роман Евгеньевич, майор ВСУ, преподаватель кафедры военной подготовки, e-mail: 1977lem1977@gmail.com

Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, ул. Е. Коновальца, 72-а, г. Ивано-Франковск, 76018, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется видение ведущими представителями Организации Украинских Националистов (бандеровцев) путей утверждения суверенного государственного организма. Концепция государства предусматривала формирование и функционирование национальных вооруженных сил. Развитие и активность вооруженных сил демонстрировали волю нации к реализации своего права на собственное государство. Также функционирование военных структур становилось фактором результативного давления на систему власти оккупационных режимов и, в частности, ее репрессивные проявления в отношении к местному населению. Руководители националистического подполья видели в сопротивлении гитлеровскому и советскому оккупационным режимам дело интегрального характера, которое требовало привлечения всех сил украинского народа. Подобно трактовалось ими и развитие военных структур. Такой подход стал базой для развития идеи о необходимости опоры на собственные силы в процессе реализации определяющей цели, которая заключалась в получении независимости.

Ключевые слова: национализм, народ, интеллигенция, движение Сопротивления, оккупационный режим, военное строительство, вооруженные силы, государственный суверенитет.

I. I. Drohobytzky, R. E. Romaniv

**FORMATION OF THE IDEA OF THE NATIONAL ARMY
AS A COMPONENT ELEMENT OF THE CONCEPT
OF RESISTANCE IN THE STRATEGY OF STATE FORMATION
OF THE OUN REPRESENTATIVES (B) (1943 SECOND HALF
OF THE 1940'S OF THE TWENTIETH CENTURY)**

Drohobytzky Igor Ivanovych, Ph.D. in History, Lecturer of the Department of Theory and Methods of Education, e-mail: drogobutsky@ukr.net

Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, pl. A. Mitskevicha, 3, Ivano-Frankivsk-00, 76000, Ukraine

Romaniv Roman Evgenievich, major of the Armed Forces of Ukraine, teacher of the department of military training, e-mail: 1977lem1977@gmail.com

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, J. Konovalts St. 72-a, Ivano-Frankivsk-18, 76018, Ukraine

ABSTRACT

The article analyzes the vision of the leading representatives of the Organization of Ukrainian Nationalists (Bandera's group) ways of establishing a sovereign state organism. The concept of the state envisaged the formation and functioning of the national armed forces. This structure was given a decisive place in the process of implementing the right to national statehood. The realities of wartime reflected on the gradual adoption of the concept of resistance to the Nazi and Soviet occupation regimes. The development of the armed forces under the auspices of the nationalists was provided for based on the need to protect the national organism. Their activity demonstrated the will of the nation to exercise their right to their own state. In addition, the functioning of military structures became a factor of effective pressure on the system of organization of the power of the occupation regimes and, in particular, its repressive manifestations in relation to the local population. The leaders of the nationalist underground interpreted resistance to the Nazi and Soviet invaders as an integral matter, which required the involvement of all the forces of the Ukrainian people. Similarly, they interpreted the development of military structures. Involving representatives of various social strata in the process of implementing these elements of the state concept testified to the unity of the national organism. This approach became the basis for the development of the idea of the need to rely on one's own strength in the process of implementing the defining goal, which was to gain independence.

Key words: nationalism, people, intellectuals, resistance movement, occupation regime, military construction, military establishment, state sovereignty.

Процеси національного державотворення у ХХ ст. надзвичайно тісно пов'язані зі справою постання та функціонування вітчизняних збройних сил. Неналежна увага до військової складової мала своїми наслідками втрату суверенітету. Важливість означеної проблематики підкреслюється подіями сьогодення.

У цьому контексті доречним є означити бачення причин, завдань та мети формування збройних сил представниками націоналістичного крила національного руху Опору, а зокрема функціонерами Організації Українських Націоналістів (бандерівців) (далі — ОУН(б)). Хронологічні межі дослідження визначаються нижньою межею — середина 1943 р. (час появи перших військових формувань під егідою ОУН(б) у означеному регіоні) та верхньою — друга половина 1940-х рр.

У процесі аналізу окресленої проблеми окрема увага звертається на розкриття функціонерами чільної ланки керівництва ОУН(б) ролі і значення окремих соціальних страт українського громадянства, а зокрема й інтелігенції, у процесі розбудови збройних структур національного війська. Основою здійсненого дослідження є матеріали, уміщені в серіях корпусу опублікованих джерел під назвою «Літопис УПА».

Справа створення структур військового типу у процесі реалізації основної мети представників ОУН(б) знайшла своє вираження у формуванні Української Повстанської Армії (далі — УПА) у межах Волині та Полісся (de jure — осінь 1942 р.) та Української Народної Самооборони (далі — УНС) у Галичині (літо–осінь 1943 р.). Під час реформування збройних сил націоналістичного крила національного руху Опору в грудні 1943 р. УНС стала основою для постання УПА-Захід.

Фактично ж тільки період повернення радянської влади у літі 1944 р. став часом, коли у середовищі українського загалу Галичини починає викристалізовуватися бачення в представниках збройних сил націоналістичного крила національного Опору початку «українського війська». Щоправда поступово устійнилося більш відповідне до реалій означення — «українська партизанка».

Представниками ОУН(б) стверджувався факт того, що уявлення широкого загалу населення краю стосовно державотворчих можливостей націоналістичного руху у прикінцевому

періоді радянсько-фашистського протистояння все ж залишалися сумнівними. У подальшому періоді (1946–1947 рр.) таке сприйняття справи національного державотворення у середовищі широких верств Галичини не тільки збереглося, але й посилювалося. У звітах підпілля із Коломийщини констатовалося, що «населення... бачить у нас борців за волю, однак багато сумнівається у виборення УССД (Українська самостійна соборна держава. — Авт.) власними силами і розчисляє на Англію та Америку... Міська інтелігенція признає правильність нашої боротьби, однак майже вся бачить визволення лише при допомозі аліантів» [1, с. 137].

В таких обставинах існування збройних сил, мета діяльності яких полягала б у боротьбі за УССД, трактувалося окремими провідними діячами націоналістичного крила руху Опору не тільки як необхідність у визначених обставинах війни, але й як вияв системної державотворчої роботи.

На шпальтах офіційного видання Центрального Проводу (далі — ЦП) ОУН(б) станом на середину 1943 р. окреслювалося сприйняття соціумом доречності військового будівництва та розгортання збройної боротьби із нацистським та радянським окупаційними режимами. При цьому варто відзначити трактування провідними представниками ОУН(б) місця та функцій окремих соціальних страт у означеному процесі.

Загалом у характеристиці «відношення громадянства до проблеми збройної сили» стверджувалося, що найбільш задіяним до процесу формування військової сили є селянство, яке «дає для цієї справи все, що може дати» [2, с. 250]. Водночас констатовалося, що «армія — це незвичайно складний механізм, який вимагає цілих кадрів фахівців не тільки для одиноких стягів (родів зброї), але й помічних служб... ці кадри мусить дати українське місто. Воно їх дає — але замало... Приходить час активної боротьби. Щоб вона була успішна, у ній мусить взяти участь кожний українець: селянин, робітник, інтелігент... В українські мізки мусить вросли свідомість, що тільки власна армія уможливить нам здвигнення і закріплення української держави» [2, с. 250].

Зауважимо, що ще одним аргументом щодо необхідності розгортання збройних відділів і початку розгорнутого протистояння із радянським окупаційним режимом (у межах Гали-

чини — із середини 1944 р.) може слугувати сподівання керівництва ОУН(б) на зіткнення між союзниками — СРСР та іншими державами антигітлерівської коаліції (Велика Британія, США) після завершення Другої світової війни, або ж на підтримку останніми національно-визвольних рухів у межах як радянських кордонів, так і окупованих Червоною армією (далі — ЧА) територій Європи.

У звітній документації ОУН(б) Станіславщини при характеристиці подій «зимової блокади» 1946 р. констатовалося: «...залаканий терором селянин не то що не вірив в існування Української Повстанчої Армії, підпілля, недалеко був від того, щоб признати большевикам перемогу... Стрясення з цієї апатії прийшло після першої половини березня (після промови Черчіля в Фултоні, 3.III.1946 р.), ожили... надії на зміну існуючого стану, ожила віра в упадок большевизму. В перемогу революційно-визвольних сил... маси не вірять, натомість вірять в третю світову війну, в якій Англія і Америка — переможе і буде Україна» [3, с. 349; 4, с. 390–391].

Схоже представляв суспільну ситуацію стан суспільної думки весною 1946 р. окружний провідник Коломийщини Григорій Легкий «Борис», констатує, що «головним підтримуючим моральним чинником для нього (населення. — *Авт.*) є надія (на) швидкий початок війни» [5, с. 65]. У такому становищі відзначалося, що українська людність Галичини «так сильно вірить у конфлікт, що старається передавати всю віру Українським Повстанцям, підпіллям, незалежно від того, що вони до сподівань населення ставляться скептично» [6, с. 75].

Означений вище спосіб сприйняття дійсності був характерним не тільки для селянського середовища. Аналогічні думки спостерігалися й у середовищі інтелігенції. Функціонери підпілля констатували, що «ставлення старої інтелігенції до нашої визвольної-революційної боротьби наскрізь неправильно... На думку цієї інтелігенції тепер треба... ждати слушного моменту... Цим слушним моментом вона вважає той час, коли вже Америка розібіє большевиків» [7, с. 681–682].

У документах підпілля висувалося: «Інтелігенція не може зрозуміти чому орієнтуємось тільки на власні сили. Між нею можна чути... такі думки: «Не можна заперечити історичного значення нашої визвольної-революційної боротьби під сучасний

момент, але чому ми повторюємо помилку з перед 30-ти років і орієтуємось тільки на власні сили». Є ще і такі думки, що «краще б було піти на еміграцію, бо боротьба в краю вимагає дуже великих жертв»... так думає поважніша частина української інтелігенції, згідно міського населення» [6, с. 75–76].

Надії на відкрите зіткнення між країнами «вільного світу» та «тюрмою народів» виявилися безрезультатними. У таких обставинах позиція керівництва ОУН(б) та, відповідно, УПА характеризувалася в загальному так: «...на життя нації треба дивитись з точки зору інтересів поколінь, а не свого «я». Треба думати про цілість нашої визвольної боротьби... а не руководитись більшими чи меншими... тактичними успіхами чи не успіхами. Ми свідомі того, що на випадок довше чи коротше тривалого миру, нам прийдеться боротися з переважаючими силами ворога... Ми свідомі також того, що в такій боротьбі нам треба було б зложити багато жертв. Вже саме закінчення війни поділяло б на слабодухів. Вони залакалися б дальшою боротьбою... і тому не тільки можуть, але мусять від нас відійти» [8, с. 608, 609; 9, с. 682].

Логічне завершення збройного чину у баченні ідеологів націоналістичного підпілля зводилося до того, що «проллята кров, хоч і є трагізмом нації, але... рівночасно є її моральною силою, є її життям... Вона єдина береже її честь і гідність та розпалює її амбіцію — визволитися й засісти у вільному колі народів... Вона єдина береже націю від морального зіпсуття. Вона є сумлінням народу, що не дає йому заснути в неволі. Ця пролита кров борців, хоч і становить трагізм народу, але це здоровий трагізм, творчий трагізм. Він... пориватиме народ до нових і нових кровавих змагань доти, доки цих змагань не освятить перемога» [10, с. 19].

Таким чином, слід ствердити, що представники ОУН(б) із належним розумінням ставилися до справи створення збройних сил. Виходячи із масштабності окресленої мети та величини завдань, формування та функціонування національного війська і, відповідно, збройний опір окупаційним режимам розглядалися як сфери, що потребують залучення всіх соціальних прошарків національного організму.

Об'єднання та належна співдія різних соціальних верств лягли в основу розпрацьованої в середовищі націоналістичного

крила національного руху Опору концепції опертя у своїй діяльності на «власні сили». Це ж у свою чергу вважалося запорукою реалізації національної ідеї — створення УССД.

Література та джерела

1. Марко. Коломийщина. Інформативний звіт за мм. квітень і травень 1947 р. (27 червня 1947 р.) // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: Національна академія наук України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, Центральний державний архів громадських об'єднань України, Галузевий державний архів Служби безпеки України, 2015. — Т. 25: Коломийська округа ОУН: Документи і матеріали. 1945–1952. — С. 106–143.
2. В. Д. Час не жде. Кілька завваг на тему збройної сили // Ідея і чин. — Рік. II (1943). — № 5 // Літопис УПА. Основна серія. — Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1995. — Т. 24: Ідея і чин: Орган Проводу ОУН, 1942–1946. Передрук підпільного журналу / під ред. Ю. Маївського, Є. Штендери. — С. 247–250.
3. Звіт за час від 1.I — 15.IV.1946 р. (зимова блокада 1946 р.) (Станиславщина, травень 1946 р.) // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», ДКА України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2013. — Т. 22: Станиславівська округа ОУН: документи і матеріали 1945–1951. — С. 317–352.
4. Звіт за місяць вересень 1946 р. (Округа Станиславів надрайон Станиславівський 25 жовтня 1946 р.) // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», ДКА України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2013. — Т. 22: Станиславівська округа ОУН: документи і матеріали 1945–1951. — С. 353–395.
5. Легкий Г., Борис. Коломийщина. Друже! (лист до провідника КК ОУН (б) Ярослава Мельника; 2 травня 1946 р.) / Григорій Легкий // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», ДКА України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2015. — Т. 25: Коломийська округа ОУН: Документи і матеріали. 1945–1952. — С. 64–68.
6. Легкий Г., Борис. Коломийщина. Інформаційний звіт. Події за час від 1.10.1946 — 31.3.1947 р. (7 травня 1947 р.) / Григорій Легкий // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», ДКА України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2015. — Т. 25: Коломийська округа ОУН: Документи і матеріали. 1945–1952. — С. 69–76.
7. Буджак Т., Сталевий. Городенщина. Звіт за 1949 р. (10 квітня 1950 р.) / Тарас Буджак // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», ДКА України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2015. — Т. 25: Коломийська округа ОУН: Документи і матеріали. 1945–1952. — С. 510–688.
8. Весна // Стрілецькі вісті. Орган ВШВО П. Ч. 4. Рік II. Квітень 1945 р. // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», ДКА України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2009. — Т. 13: Воєнна Округа УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріали. — Кн. II. — С. 605–615.
9. Один рік // Стрілецькі вісті. Орган ВШВО П. Ч. 7. Рік II. липень 1945 р. // Літопис УПА. Нова серія. — К.; Торонто: НАН України, Ін-т української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вид-во «Літопис УПА», Державний комітет архівів України, ЦДАГО України, ГДА СБУ, 2009. — Т. 13: ВО УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріали. — Кн. II. — С. 677–701.
10. Дяченко М., Марко Боеслав. Кров героїв (На увагу зневіреним у перемому) / Михайло Дяченко // Чорний ліс. Неперіодичне видання УПА «Чорний ліс». Дрогобич; Станіславів; Чернівці. Р. II, ч. 5–6. Травень-червень, 1948 рік // Літопис УПА. Основна серія. — Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1979. — Т. 4: Чорний ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА (Чорний Ліс), 1947–1950. Передрук підпільного журналу УПА. — Кн. II: 1948–1950 — С. 18–20.

Надійшла до редакції 12.02.2019 р.